

การพัฒนาประเทศด้วยเศรษฐกิจดิจิทัล

บทความพิเศษ

พินเอก ดร.เศรษฐพงศ์ มะลิสุวรรณ

ประธานกรรมการกิจการโทรคมนาคม/รองประธาน กสทช.

นายประสาน ปรวัติรุ่งเรือง

ผู้อำนวยการวิทยาลัยเทคโนโลยีสยามบริหารธุรกิจ นนทบุรี

รองศาสตราจารย์ ดร.ปัทมา ชัยเลิศวณิชกุล

รองศาสตราจารย์คณะทันตกรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น

นางนันทพร ดำรงพงศ์

ผู้จัดการฝ่ายพัฒนาผู้ประกอบการ

สำนักงานส่งเสริมอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์แห่งชาติ (องค์การมหาชน)

นายองค์อาจ ปรากฏมล

ประธานกรรมการบริหารและกรรมการผู้มีอำนาจลงนาม

บริษัท บีอีซี-เทโร ทูริวิชั่นส์ จำกัด

ทำไมต้องใช้เศรษฐกิจดิจิทัล

ภายใต้ภาวะเศรษฐกิจโลกที่ผันผวน แนวโน้มการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจของกลุ่มประเทศมหาอำนาจยังขาดทิศทางที่ชัดเจน เศรษฐกิจของประเทศไทยที่อาศัยรายได้จากการส่งออกและอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นหลักจึงได้รับผลกระทบโดยตรง ประกอบกับภาวะราคาพืชผลทางการเกษตรที่ตกต่ำ หนี้ภาคครัวเรือนที่อยู่ในระดับสูง จนความสามารถในการใช้จ่ายของภาคประชาชนเป็นไปอย่างฝืดเคือง

ในสถานการณ์เช่นนี้ ประเทศไทยจึงจำเป็นต้องปรับตัวอย่างเร่งด่วน หนึ่งในเครื่องมือชิ้นสำคัญที่ทั่วโลกให้การยอมรับว่าสามารถนำพาประเทศให้พ้นจากวิกฤตนี้ได้ นั่นก็คือ เศรษฐกิจดิจิทัล เพราะภาคธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีดิจิทัลล้วนมีอัตราการเติบโตสูง และเป็นพื้นฐานทางเทคโนโลยีสำหรับภาคธุรกิจอื่น โดยทำหน้าที่เชื่อมโยงภาคการผลิต ภาคบริการ แหล่งเงินทุน และผู้บริโภค ให้ใกล้ชิดกันแม้ผู้คนละมุมโลก ช่วยกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและสร้างนวัตกรรมที่หลากหลายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งยังช่วยพัฒนาหน่วยงานราชการ สู่ e-government สร้างโอกาสให้กับประชาชนอย่างเท่าเทียม เพื่อการเรียนรู้ การเข้าถึงข้อมูลและบริการภาครัฐ การสร้างอาชีพและเพิ่มรายได้ ลดช่องว่างทางสังคม เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ ชุมชน และสังคม ให้เติบโตอย่างเข้มแข็ง มั่นคง และยั่งยืน

ปัญหาของการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัล

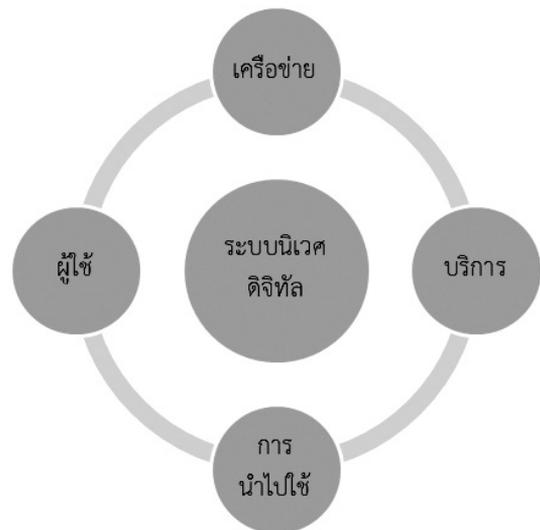
แม้ในอดีต ประเทศไทยได้มีนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลด้วยการเน้นขยายโครงสร้างพื้นฐาน รวมถึงไปถึงการนำเครื่องคอมพิวเตอร์จำนวนมากไปแจกจ่ายสู่โรงเรียน แหล่งชุมชน หรือโรงพยาบาลหลายแห่งทั่วประเทศ แต่การพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลของประเทศไทยก็ยังไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร ดังจะเห็นได้จากดัชนีชี้วัดความพร้อมด้านเครือข่าย (The Networked Readiness Index, NRI) ของ ๑๔๘ ประเทศทั่วโลก ประจำปี ๒๐๑๔ ที่พบว่า ถึงแม้ประเทศไทยจะมีแนวโน้มในการพัฒนาด้านไอซีทีโดยรวมที่ดีขึ้น เมื่อเทียบกับปี ๒๐๑๓ แต่การใช้เทคโนโลยีดังกล่าว ยังไม่สามารถสร้างผลกระทบในเชิงบวกต่อเศรษฐกิจและสังคม ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (อันดับ ๘๓) รวมทั้งมิได้ถูกนำไปใช้งานมากเท่าที่ควร (อันดับ ๘๐) (Bilbao-Osorio, Dutta, & Lanvin, 2014)

นอกจากนี้ จากการศึกษาของ Boston Consulting Group เรื่อง Greasing the Wheels of the Internet Economy ยังแสดงให้เห็นอีกว่า อุปสรรคสำคัญที่สุดสำหรับประเทศไทยในการพัฒนาเศรษฐกิจอินเทอร์เน็ต คือ ด้านข้อมูล โดยดูจากหลายปัจจัย เช่น ปริมาณคอนเทนต์ในภาษาท้องถิ่น ความเปิดกว้างในการใช้อินเทอร์เน็ต ลิขสิทธิ์ภาพของสื่อ และความสามารถในการเข้าถึงคอนเทนต์บางประเภท (Zwillenberg, Field, & Dean, 2014)

จึงอาจกล่าวได้ว่า นโยบายที่เน้นสร้างอุปทาน (supply) เพียงด้านเดียว อาจยังไม่เพียงพอ เครือข่ายที่ถูกสร้างขึ้นด้วยเม็ดเงินมหาศาล ไม่สามารถสร้างผลกระทบในเชิงบวกต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมได้อย่างที่หวัง ไม่ตรงตามความต้องการ ขาดเนื้อหาที่น่าสนใจในภาษาท้องถิ่นที่เข้าใจง่าย คอมพิวเตอร์ที่มีอยู่ตามแหล่งชุมชน กลับไม่ถูกใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพราะประชาชนขาดทักษะ หรืออาจมองไม่เห็นความสำคัญ จนถึงในระดับประเทศที่เทคโนโลยีดิจิทัลไม่ถูกนำไปใช้เพื่อผลักดันการพัฒนาทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมเท่าที่ควร

ดังนั้นแผนพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลยุคใหม่ จึงควรให้ความสำคัญกับการสร้างอุปทาน (supply) และกระตุ้นให้เกิดความต้องการและนำไปใช้งาน หรือ อุปสงค์ (demand) ควบคู่กันไป โดยอาศัยมุมมองที่กว้างขึ้น จากภาพของเศรษฐกิจดิจิทัลที่เคยเป็นเพียงโครงข่ายอินเทอร์เน็ตเพื่อความรวดเร็วสูง สู่การเชื่อมต่อด้านส่วนที่เกี่ยวข้องเข้าด้วยกัน ทั้งเครือข่าย บริการ การนำไปใช้งาน และผู้ใช้ จนกลายเป็น “ระบบนิเวศดิจิทัล” ที่ต้องประสานฟันเฟืองซึ่งกันและกัน จึงจะดำเนินไปได้

“ระบบนิเวศดิจิทัล” ประกอบด้วย เครือข่าย ซึ่งทำหน้าที่เชื่อมโยงผู้ใช้บนระบบสื่อสารความเร็วสูง ที่สามารทำให้บริการที่ดีมีคุณภาพ จนได้รับความนิยม และมีการนำไปใช้งานที่หลากหลาย เกิดเนื้อหาที่น่าสนใจ ในภาษาท้องถิ่นที่เข้าใจง่าย รวมทั้งแอปพลิเคชันจำนวนมาก ประกอบกับ ผู้ใช้ มีความพร้อมด้านทักษะ มีความมั่นใจในความปลอดภัยบนเครือข่ายดิจิทัล และมีอุปกรณ์สื่อสารในราคาที่เป็นเจ้าของได้ เมื่อมีจำนวนผู้ใช่มากยิ่งขึ้น จึงเกิดการลงทุนบนเครือข่ายเพิ่มเติม ทำให้บริการ

มีคุณภาพดียิ่งขึ้น เกิดการนำไปใช้งานอย่างกว้างขวาง ตลาดคอนเทนต์ แอปพลิเคชัน ซอฟต์แวร์ และฮาร์ดแวร์เติบโต ผู้ใช้เพิ่มขึ้น ราคาลดลง จนกลายเป็น “ระบบนิเวศดิจิทัล” ที่หมุนต่อเนื่องไปไม่สิ้นสุด (Kim, Kelly, & Raja, 2010)

แผนพัฒนาและนโยบายเศรษฐกิจดิจิทัลแนวใหม่

แผนพัฒนาและนโยบายเศรษฐกิจดิจิทัลของแต่ละประเทศ มักแตกต่างกันตามปัจจัยด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และอุตสาหกรรมภายใน โดยไม่มีสูตรสำเร็จตายตัว แต่กระบวนการที่นิยมใช้ มักเริ่มจากการกำหนดแผนพัฒนาที่ชัดเจน ประกอบด้วยวิสัยทัศน์ เป้าหมาย สู่กลยุทธ์ และโครงการที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการตรวจสอบประเมินผลอย่างเป็นระบบ โดยอาศัยหลักการสำคัญดังนี้

สร้างตลาดที่มีประสิทธิภาพ: ตลาดของธุรกิจบรอดแบนด์ทั่วโลกยังมีข้อบกพร่องอยู่หลายประการ เช่น การที่โครงสร้างพื้นฐานส่วนใหญ่อยู่ในมือของผู้ประกอบการรายใหญ่เพียงรายเดียว โดยมีได้เปิดให้คู่แข่งเข้ามาร่วมใช้งานได้อย่างเป็นธรรม รัฐจึงควรใช้นโยบายกระตุ้นการแข่งขันที่เหมาะสม เช่น การลดความซับซ้อนของกระบวนการออกใบอนุญาต การบริหารคลื่นความถี่ที่เปิดกว้างและเอื้อต่อการเกิดผู้ประกอบการรายใหม่ การอนุญาตให้ผู้ประกอบการรายอื่นสามารถใช้โครงข่ายของรายใหญ่ได้ในราคาที่ เป็นธรรม เช่น interconnection regulation และ local loop unbundling

สร้างเครือข่ายและบริการที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้: ต้นทุนที่สูงในการขยายโครงสร้างพื้นฐานสู่พื้นที่ชนบทห่างไกล เป็นอุปสรรคสำคัญในการให้บริการบรอดแบนด์อย่างทั่วถึง โดยเฉพาะบนเครือข่ายประจำที่ซึ่งมีต้นทุนสูงกว่าเครือข่ายเคลื่อนที่ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว รัฐอาจ

เลือกใช้มาตรการกระตุ้นทางการเงินเพื่อส่งเสริมให้ผู้ประกอบการขยายเครือข่ายสู่พื้นที่ห่างไกล หรืออาศัยการลงทุนบนความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน ผสมผสานกับข้อบังคับที่ผู้ประกอบการจำเป็นต้องขยายเครือข่ายสู่พื้นที่ห่างไกล เป็นต้น

กระตุ้นอุปสงค์ (demand): การสร้างความตระหนักถึงประโยชน์ของเทคโนโลยีดิจิทัลร่วมกับการกระตุ้นให้เกิดอุปสงค์ในตลาดอาจพอเพียงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง โดยอาศัยหลักคิดสามประการ คือ เทคโนโลยีดิจิทัล ต้องเข้าถึงได้ อยู่ในราคาที่พอเหมาะ และเป็นที่น่าสนใจ

ใช้นโยบายให้เหมาะสมกับการพัฒนาของตลาด: นโยบายที่เลือกใช้ควรสอดคล้องกับการพัฒนาของตลาด ได้แก่ (๑) ระยะสนับสนุน (promote) เมื่อตลาดเพิ่งเกิดใหม่ และยังมีขนาดเล็ก ภาครัฐควรทำหน้าที่สนับสนุนอย่างเต็มที่ เพื่อกระตุ้นให้ตลาดเติบโตเป็นสำคัญ (๒) ระยะดูแล (oversee) เมื่อตลาดเติบโตได้สักระยะหนึ่ง ภาครัฐควรลดการแทรกแซงตลาด และหันมาดูแลเรื่องนโยบายกระตุ้นการแข่งขันอย่างเสรี เพื่อผลักดันตลาดให้เติบโตต่อไป (๓) ระยะขยายตัวอย่างทั่วถึง (universalize) ในช่วงใกล้อิ่มตัว รัฐควรผลักดันให้ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการบรอดแบนด์ได้อย่างทั่วถึง โดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกล สู่กลุ่มผู้มีรายได้น้อย และผู้ด้อยโอกาส ดังตัวอย่างนโยบายในระยะต่าง ๆ ในตารางด้านล่าง

ส่วนประกอบ	ระยะเริ่มต้น: สนับสนุน	ระยะเติบโต: ดูแล	ระยะใกล้อิ่มตัว: ทั่วถึง
เครือข่าย Networks	<ul style="list-style-type: none"> สร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการลงทุนและเข้าสู่ตลาด ลดขั้นตอนที่ยุ่งยาก บริหารจัดการคลื่นความถี่อย่างมีประสิทธิภาพ และเพียงพอต่อความต้องการ 	<ul style="list-style-type: none"> สนับสนุนการใช้ infrastructure sharing และ local loop unbundling จัดสรรคลื่นความถี่เพิ่มเติมเพื่อรองรับความต้องการที่เพิ่มสูงขึ้น 	<ul style="list-style-type: none"> ขยายเครือข่ายสู่พื้นที่ห่างไกล ด้วยความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน

ส่วนประกอบ	ระยะเริ่มต้น: สนับสนุน	ระยะเติบโต: ดูแล	ระยะใกล้ล้มตัว: ทิ้งถึง
บริการกลาง Services	<ul style="list-style-type: none"> ■ สนับสนุนบรรดเบนด์สู่โรงเรียนหน่วยงานภาครัฐ ชุมชน ■ กำหนดมาตรฐานและควบคุมคุณภาพของเครือข่าย 	<ul style="list-style-type: none"> ■ สร้างสภาพแวดล้อมที่กระตุ้นให้เกิดการแข่งขันด้านบริการ ■ ใช้มาตรการป้องกันการกีดกันทางการเข้าถึงบริการ 	<ul style="list-style-type: none"> ■ ตั้งข้อบังคับให้ผู้ประกอบการขยายบริการบรรดเบนด์อย่างทั่วถึง
การนำไปใช้งานกลาง Applications	<ul style="list-style-type: none"> ■ ศึกษาความต้องการของตลาด ■ รัฐเป็นผู้นำการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล อย่างจริงจังและกว้างขวาง ■ สนับสนุนการสร้างคอนเทนท์ ■ พัฒนาธุรกิจภายในประเทศอย่างครบวงจร ทั้งด้านคอนเทนท์ซอฟต์แวร์ และฮาร์ดแวร์ 	<ul style="list-style-type: none"> ■ สนับสนุนการทำธุรกรรม e-commerce ที่มีความเป็นส่วนตัว น่าเชื่อถือ และปลอดภัย ■ ใช้นโยบายคุ้มครองสิทธิทางปัญญาอย่างเหมาะสม 	<ul style="list-style-type: none"> ■ พัฒนาระบบ e-government ให้ครอบคลุมบริการที่กว้างขึ้น ■ ให้เงินทุนสนับสนุนท้องถิ่นที่สามารถนำเทคโนโลยีดิจิทัลไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ
ผู้ใช้กลาง Users	<ul style="list-style-type: none"> ■ สนับสนุนอุปกรณ์ไอซีทีราคาถูก ■ เพิ่มทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล 	<ul style="list-style-type: none"> ■ ปลุกจิตสำนึกด้านการนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์อย่างมีศีลธรรม 	<ul style="list-style-type: none"> ■ ขยายโครงการการให้บริการอย่างทั่วถึงสู่ชุมชนที่ห่างไกล ■ สร้างศูนย์กลางไอซีทีในชุมชน ■ ให้การสนับสนุนอุปกรณ์ไอซีทีสำหรับผู้มีรายได้น้อย

สรุป

เศรษฐกิจดิจิทัล ในฐานะเครื่องมือสำคัญในการผลักดันการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของโลก มีอัตราการเติบโตที่สูงมากเมื่อเทียบกับภาคธุรกิจดั้งเดิม เป็นพื้นฐานทางเทคโนโลยีสำหรับภาคธุรกิจอื่น รวมทั้งกระตุ้นให้เกิดการวิจัยและพัฒนาทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ แม้ในภาวะที่เศรษฐกิจโลกยังชะลอตัวอย่างในปัจจุบัน หลายประเทศทั่วโลกจึงหันมาให้ความสำคัญกับเทคโนโลยีนี้เช่นเดียวกับประเทศไทย แต่การจะสร้างแผนพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลให้ประสบความสำเร็จ ต้องอาศัยปัจจัยที่สำคัญ ได้แก่

ใช้วิสัยทัศน์ที่ยาวไกลแต่ยืดหยุ่นได้: การกำหนดแผนพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลควรประกอบด้วยวิสัยทัศน์ที่ยิ่งใหญ่ แต่เป็นไปได้ ประกอบกับความเข้าใจอย่างองค์รวมของ

ระบบนิเวศดิจิทัล และสามารถปรับเปลี่ยนตามปัจจัยแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็วได้ทันทุกทั้ง

ใช้การแข่งขันผลักดันตลาดให้เติบโต: ในทุกประเทศที่ประสบความสำเร็จในการขยายเศรษฐกิจดิจิทัลหนึ่งในปัจจัยที่สำคัญที่สุด ก็คือ การพัฒนาตลาดให้มีการแข่งขันที่เข้มข้น อย่างเสรีและเป็นธรรม เพื่อกระตุ้นตลาดให้สามารถเติบโตได้อย่างยั่งยืน และผู้บริโภคได้รับประโยชน์จากบริการที่ดีขึ้นในขณะที่ยังคงเลือกใช้บริการที่เกี่ยวข้องอย่างแยบยล และเหมาะสมกับสภาพตลาดภายในประเทศ

กระตุ้นอุปสงค์อย่างรอบด้าน: การกระตุ้นอุปสงค์ควบคู่กับอุปทานอย่างครบถ้วน รอบด้าน มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัล ทั้งในเชิงคอนเทนท์ที่น่าสนใจในภาษาท้องถิ่นที่เข้าใจง่าย ราคาที่เหมาะสม ทักษะการใช้งาน

รวมไปถึงการพัฒนาความปลอดภัยบนโลกไซเบอร์เพื่อสร้างความมั่นใจในการใช้งานสำหรับผู้ใช้ แต่การสร้างแผนพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไม่มีสูตรตายตัว ต้องอาศัยการศึกษา ทบทวน ปรับปรุง ตามสภาพแวดล้อมภายในประเทศ จึงจะสามารถบรรลุเป้าหมายที่ต้องการได้ในที่สุด

บรรณานุกรม

- Beñat Bilbao-Osorio, Soumitra Dutta และ Bruno Lanvin. (2014). *The Global Information Technology Report. 2014 World Economic Forum.*
- European Commission. (2010). *A Digital Agenda for Europe.* Brussels.
- Paul Zwillenberg, Dominic Field, และ David Dean. (2014). *The Connected World: Greasing the Wheels of the Internet Economy.* Boston Consulting Group.
- Yongsoo Kim, Tim Kelly, และ Siddhartha Raja. (2010). *Building broadband: Strategies and policies for the developing world.* World Bank.